

ГЕНДЕРНІ РОЛІ ЖІНКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

*Мельникова-Курганова Олена Сергіївна
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики
Національний авіаційний університет*

Гендерні ролі жінок розглянуто в контексті повномасштабної російсько-української війни на прикладі матеріалів українських сайтів на гендерну тематику.

Ключові слова: гендерна роль, гендерний стереотип, соціальні медіа, публіцистичний образ

Gender roles of women are analyzed in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war on the example of Ukrainian websites on gender issues.

Keywords: gender role, gender stereotype, social media, image of writing of current affairs.

З початком повномасштабної російсько-української війни у національному та закордонному медіапросторах можна спостерігати трансформацію, різноплановість, актуальність образу української жінки. Крім коротких роликів, постів, стрімів і сторіс в соціальних мережах було створено окремі розділи, рубрики, спеціальні теми на сайтах, які висвітлюють життя та діяльність українських жінок.

Гендерна роль жінки сприймається через вже існуючі фрейми і смисли. Статеворольовий підхід розглядає гендерні ролі в контексті очікуваної гендерної поведінки, тобто звужує саме значення поняття «... і це перешкоджає всебічному розвитку людини, професійній реалізації жінок, психологічному комфорту чоловіків. Обмежувальні, застигли норми гендерної поведінки назвали гендерними стереотипами» [1, с. 44].

Звичайно, гендерні ролі асоціюються з гендерними стереотипами жінки як «хранительки домашнього вогнища, дружини, матері, домогосподині» [1, с. 43]. І саме в кризові періоди життєдіяльності суспільства, зокрема під час війн, жінки руйнують безліч упереджень.

На думку М. Бутиріної, стереотип викликає інтерес своїм «статусом регулятора масової та індивідуальної поведінки». Тому крім гендерних ролей і стереотипів необхідно розглядати й соціальний гендер [2].

Своєю чергою, гендерні упередження закріплюють у свідомості людини гендерні стереотипи. Гендерні стереотипи – загальноприйняті уявлення про образи жінок або чоловіків, судження щодо моделей їхньої поведінки та можливостей. Іноді стереотипи можуть відображати конкретну ситуацію стосовно конкретної особи. Проте існує небезпека в тому, що їх використовують узагальнено до всіх чоловіків або жінок. Відповідно, це впливає на використання прав людини, зокрема права вибору [3, с. 182].

Також стереотип розглядається як спосіб ідентифікації та розуміння об'єкта чи ситуації без прийняття власного рішення, відповідальності та думки, тобто як «інтертекстуальне посилення на архаїчні, здебільшого атавістичні штампи» [4, с. 377]. Специфіка сприйняття людиною інформації, зокрема першої новини, – це віра і прийняття їй, перш ніж пізнати і перевірити на

власному досвіді. Значну роль відіграє необізнаність пересічних громадян про особливості гендеру в контексті прав людини. Радянська інтерпретація про гендерну роль жінки ще циркулює в суспільстві. Штучна мораль по відношенню до жінок, ЛГБТ також зустрічається в медіа [4, с.377].

Розглянемо кілька прикладів щодо трансформації образу української жінки. Наприклад, на сайті «Divoche.media» [5] можна побачити п'ять розділів: «Дівчина говорить», «Новини», «Статті», «Фемкульт», «Допомога жінкам». У першому розділі авторки та читачки сайту діляться своїми думками, хвилюваннями та досвідом під час війни. Це рефлексивна публіцистика, яка зацікавлює аудиторію за допомогою прийому сторітелінга. Образ ВПО чи біженки, постраждалої чи вцілілої є в розділі «Дівчина говорить». «Новини» та «Фемкульт» присвячено новинам в контексті прав жінок, а також культурної, мистецької, розважальної тематик. У «Статтях» розглядається образ військових жінок, сучасних матерів, волонтерок. Особлива увага приділяється темі насильства над жінками та питанню безпеки й допомоги їм. У розділі «Допомога жінкам» висвітлюється діяльність громадських організацій і фондів, які надають вузькоспеціалізовану допомогу.

Сайт «Повага: компанія проти сексизму» [6] відображає образ української жінки на прикладі військових захисниць, науковиць, волонтерок, фахівчинь «нежіночих» професій тощо. Також є історичні нариси про великих і невідомих українок. Розділи «Статті», «Колонки», «Лонгріди» висвітлюють різні аспекти з прав жінок. Розділ «База експертток» спрямований на допомогу журналістам робити гендерно збалансовані матеріали.

Сайт «Ukrainer» запустив спецтему «Жінки на війні», мета якої висвітлити історії жінок-лідерок. Нариси, інтерв'ю, опитування військових жінок, волонтерок, лікарток, громадських активісток – всього дев'ять матеріалів. Це надихаючі тексти про героїнь, які супроводжуються якісними фотографіями і відеосюжетами. Тут представлений образ сильної, могутньої жінки, яка може подолати будь-які перепони заради допомоги людям і, таким чином, зробити свій внесок у перемогу України.

На сайті «Гендер в деталях» у розділі «Теми сезону» створено спецтему «Досвіди війни», де публікуються історії про життя українок після повномасштабного вторгнення. Образ жінок розкривається в матеріалах за темами прав жінок, ЛГБТ-військових, фемінізму і мілітаризму, ВПО і біженок тощо. Особливо чутливі теми втрат на війні та загибелі українських військових жінок розкриваються в нарисах та супроводжуються малюнками.

Таким чином, гендерні ролі українських жінок рід час війни різноманітні: від потерпілих й уцілілих, біженок і переселенок до успішних фахівчинь, волонтерок, військових, громадських активісток. За допомогою історій про жінок аудиторія дізнається про біль, втрати, реальну дійсність війни, в якій живуть українці й українки, та як жінки борються, допомагають і виступають у «незвичних» гендерних ролях або суперечать гендерним стереотипам. Розглянуті сайти мають свої сторінки у Фейсбук та Інстаграм, за допомогою

яких редакції поширюють історії про українських жінок на більшу аудиторію в соціальних мережах.

Список використаних джерел

1. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей /за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2013. 216 с.
2. Бутиріна М.В. До питання впливу ЗМК на стереотипи масової свідомості. *Наукові записки інституту журналістики*. Т. 25. Київ: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2006. С. 40-44.
3. Мельникова О.С. Висвітлення гендерної тематики у ЗМІ: «зради» і «перемоги». *Права людини та мас-медіа в Україні: Збірник конспектів лекцій*. Київ: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2018. С. 182-189.
4. Suprun, V., Volovenko, I., Radionova, T., Muratova, O., Lakhach, T., & Melnykova-Kurhanova, O. (2022). Gender Stereotypes in Ukrainian Mass Media and Media Educational Tools to Contain Them. *Postmodern Openings*, 13(1), 372-387. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/402>.
5. Дівоче медіа. URL: <https://divoche.media> (дата звернення: 01.02.2023).
6. Повага: компанія проти сексизму. URL: <https://povaha.org.ua> (дата звернення: 01.02.2023).
7. Жінки на війні. Ukraïner. URL: <https://ukrainer.net/thread/viyna/yak-ne-my> (дата звернення: 01.02.2023).
8. Досвіди війни. Гендер в деталях. URL: <https://ukrainer.net/thread/viyna/yak-ne-my> (дата звернення: 01.02.2023).